

Seniai, labai seniai... Tiudorai – Anglijos karalių dinastija valdžiusi 1485–1603 m. Tiudorų architektūra siejama su gotikiniais pastatais pastatytais valdant pirmiesiems keturiems Tiudorų monarchams nuo 1485 iki 1560 m. Tai buvo metas kai pilis, galinčias atremti kaimynų puolimą, keitė dvarai, nusiteikę priimti svečius. To meto dvasią galite pajusti skaitydami Aleksandro Diuma istorinius nuotykinius romanus.

Tiudorų stiliaus atgimimas Jungtinėje Karalystėje išplito XIX a. pabaigoje. Jis rėmėsi Anglijai būdinga viduramžių architektūra gyvavusia Tiudorų laikotarpiu. Madingas architektūros stilius paplito po pasaulį, ypač britų kolonijose.

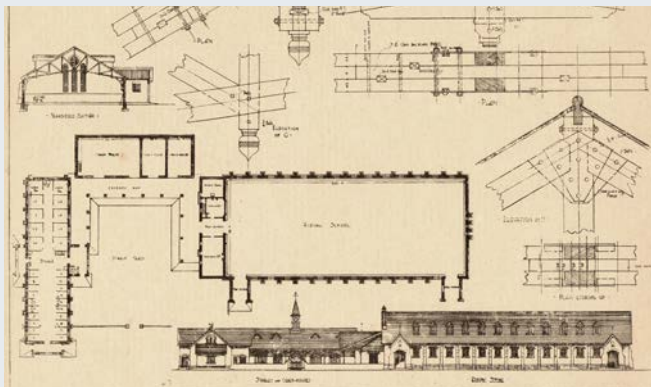
XVIII ir XIX amžių sandūroje romantizmo idėjų įtakoje Europoje buvo atsigręžta į praeitį – viduramžius. Naujiems statiniams pasitelkti gotikos elementai, imtos restauruoti pilys. Anglijos gotika šiuo periodu tapo įkvėpimo šaltiniu visoje Europoje ir jau nuo XVIII a. pab. Tiudorų stiliaus elementai buvo pasitelkiami kuriant viduramžių nuotaiką.

XIX a. 2-oje pusėje buvo pabrėžiami mažiau įspūdingi Tiudorų periodo architektūros aspektai, kurie turėjo priminti kuklius namus, kaimo kotedžus. Tai rodė užsakovo išskirtinumą ir pasipriešinimą masinei produkcijai. Neo-Tiudorų stiliaus pastatai tai vėlyviausia XIX a. neogotikos raidos fazė, kurioje atsakyta perteklinės puošybos, statiniai išsiskyrė medžiagų tikrumu, aiškiais konstrukcijomis ir dailidžių sukurtų ornamentų saikingumu.

Vis daugiau apsišvietusių dvarininkų ar pramonės revoliucijos magnatų rūpinosi savo darbuotojų buitimi. Dalis dvarų kaimų buvo perstatyti. Atgimė idiliškas karalienės Elžbietos laikų kaimas su naujais pažangiais planavimo ir sanitarijos sprendimais. Pastatai dažnai komponuoti aplink želdinius ir tvenkinį. Siekta tapatintis su gamta. Tai derėjo su romantikų šūkiu „atgal į gamtą“. Pagaliau tai buvo gana svarus britų indėlis į architektūrą, nepraradęs aktualumo ir nūdienoje. Naujasis stilius su nostalgija kaimo vertybėms ir gamtai drąsiai žengė į XX a., bet vėliau pasiklydo betono ir stiklo džinglėse.

Tiudorų stiliaus architektūros apraiškos gerai matomos Žagarėje. Kaip idiliškas Anglijos vaizdelis išdygo šiauriausiam Lietuvos mieste? *Cherchez la femme...* Grafas Georgijus Naryškinas daug laiko praleisdavęs Anglijoje, ten sutiko ir savo žmoną Elizabeth Knight. Dalelę Anglijos – to meto madingą architektūrinį stilių, pažangias idėjas – jis atkėlė į savo dvarą.

Žagarės dvaro sodyba priklausė Naryškinų šeimai nuo 1858 iki 1922 m. Tai viena didžiausių išlikusių dvarų sodybų Lietuvoje. Dvarą Dmitrijus Naryškinas įsigijo iš Aleksandro Zubovo ir neoklasicizmo stiliumi perstatęs rūmus pavertė juos prabangia rezidencija. Jo sūnus Georgijus Naryškinas toliau plėtojo dvaro statinius, ypač puoselėtas žirgynas. Jis su architekto E. Arden Minty pagalba, pagal Anglijos dvaruose perstatomų kaimų pavyzdžius, Žagarės dvare sukūrė idilišką tarnautojų kaime. Tik Žagarėje pastatai išdėstyti daug erdviau.

Daugelis Tiudorų stiliaus Žagarės dvaro sodybos neogotikinių pastatų iškilo XIX ir XX amžių sandūroje pagal Karališkojo britų architektų instituto nario Edward Arden Minty (1857–1936) projektus. E. Arden Minty gimė Petersfielde, Hampšyre, Anglijoje, savarakišką architektūrinę praktiką atliko Londone 1890 m.

Žagarės dvaro rūmus supa įvairios paskirties sodybos pastatai, kuriuose ryški angliškos neogotikos, vadinamojo neo-Tiudorų stiliaus (angl. Tudor Revival) įtaka. Šis stilius, bendrame XIX a. pab. istorizmo architektūros kontekste, Lietuvoje nedažnas. Jo apraiškų galima pastebėti jau XIX a. 1-oje pusėje statytuose romantizmo neogotikos statiniuose (pvz. rezidencinės Raudonės pilies 1854 m. rekonstrukcija pagal italų architekto Cezario Anikinio (1787–1861) projektą).

Iš Žagarės dvaro sodybos pastatų galima spręsti, jog Naryškinai pasižymėjo ne tik geru skoniu, bet ir domėjosi tuomet moderniais ūkininkavimo metodais ir įvairiais amatais. Žagarės dvaro parke aplink centrinius rūmus, kuriuose įsikūręs Žagarės regioninio parko lankytojų centras, išsibarstęs Tiudorų stiliaus pastatų kompleksas susideda iš pieninės, arklidės, maniežo ir ratinės, arklininko, šėriko, aludarių, šventiko namų, koplyčios, sargų namelių ir kitų objektų. Žagarės dvaro lankytojai gali ne tik apžiūrėti istorizmo stiliaus pastatus, bet ir Žagarės regioninio parko lankytojų centro ekspozicijas. Smagios kelionės! Kam po Georgo Kuphaldt'o parką, kam po XIX a. pab. Angliją, kam po vaikystės pasakų knygą. Visi atras ką pamatyti...

Šis leidinys parengtas įgyvendinant projektą „Ivairus naujų sprendimų diegimas kultūros paveldo vietovėse“ (LLI-444, NovelForHeritage). Projektu siekiama pagerinti senųjų dvarų parkų turizmo galimybes, išsaugoti gamtos ir kultūros paveldą bei teikti paslaugas lankytojams. Projekto partneriai: Jelgavos r. savivaldybė, Latvijos biomokslų ir technologijų universitetas, Žemaitijos saugomų teritorijų direkcijos Žagarės regioninio parko grupė, Gamtos paveldo fondas. Projektą finansuoja 2014–2020 m. Interreg V-A Latvijos ir Lietuvos programa, skirdama 723 tūkst. eurų iš bendrojo Europos regioninės plėtros fondo lėšų. Visas projekto biudžetas – 851 tūkst. eurų. Už šio leidinio turinį atsako Gamtos paveldo fondas. Jokiomis aplinkybėmis negali būti laikoma, kad jis atspindi Europos Sąjungos nuomonę.

Brėžinio iškarpa – Riding school & stable, Žagarėn. E. Arden Minty Archt 1902 / Alamy StockPhoto

TIUDORŲ STILIAUS ARCHITEKTŪRA ŽAGARĖJE

Arklininko namas. Nuotrauka iš Kultūros vertybių registro

Interreg
Latvija-Lietuva

Europos regioninės plėtros fondas

EUROPOS SĄJUNGA

Grožėdamiesi Žagarės
dvaro sodybos pastatais
didžiuoju žiediniu maršrutu
nueisite apie 1,7 km,
mažesniuoju – 0,9 km

ŽAGARĖS DVARO SODYBOS
KOMPLEKSĄ SUDARO VALSTYBĖS
SAUGOMI NACIONALINĖS
REIKŠMĖS OBJEKTAI:

- 1 Rūmai
- 2 Ledainė
- 3 Pirmas namas
- 4 Pieninė
- 5 Pietų sargo namas
- 6 Koplyčios pastatas
- 7 Antras namas
- 8 Šventiko namas
- 9 Pirmą arklidė
- 10 Ratinė
- 11 Maniežas
- 12 Sandėlis
- 13 Arklininko namas
- 14 Sodininko namas
- 15 Aludarių namas
- 16 Malūnas
- 17 Antra arklidė
- 18 Šeriko namas
- 19 Šiaurės rytų sargo namas
- 20 Rytų sargo namas
- 21 Parko tvora ir vartai
- 22 Parkas

